

CZU: 340.6

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19563223>Sofia PILAT ¹

sofia-chirita@yandex.ru

EXPERTIZA JUDICIARĂ ȘI CONSTATAREA TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ SAU MEDICO-LEGALĂ – FORME DE VALORIFICARE A CUNOȘTIINȚELOR SPECIALE

Abstract: Acest articol științific este dedicat analizei obiectului, rolului și importanței expertizei judiciare, precum și a constatării tehnico-științifice și medico-legale la aflarea adevărului în cadrul procesului penal. Raportul de expertiză judiciară și constatarea tehnico-științifică ori medico-legală, potrivit art. 93 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, reprezintă mijloace de probă care, între altele, prezintă anumite caracteristici comune. Din acest motiv, se impune determinarea elementelor comune și identificarea criteriilor care permit delimitarea și diferențierea acestor două categorii de mijloace probatorii.

Astfel, tactica realizării constatărilor tehnico-științifice ori medico-legale, precum și a expertizelor judiciare, presupune un complex de activități desfășurate de ofițerul de urmărire penală și de instanța de judecată, care includ dispunerea expertizei și evaluarea rezultatelor acesteia. Un rol esențial în acest proces îl deține expertul judiciar sau specialistul, care aplică în mod direct cunoștințele de specialitate, efectuează cercetări într-un domeniu specific și consemnează concluziile obținute într-un raport de expertiză sau de constatare.

Scopul direct al prezentului studiu îl constituie cercetarea modului de dispunere a constatărilor tehnico-științifice, medico-legale și a expertizei judiciare, precum și a organelor competente în dispunerea unor astfel de constatări și expertize, procedura de realizare a acestora, diferența între ele, rolul și importanța iminentă a lor la aflarea adevărului într-un proces penal.

Scopul indirect al studiului este relevarea importanței constatării tehnico-științifice sau medico-legale, precum și a expertizei judiciare privite sub aspect de forme de valorificare a cunoștințelor speciale.

Obiectivele lucrării constau în: definirea conceptului de constatare tehnico-științifică, medico-legală, expertiză judiciară; stabilirea atât a importanței, cât și a rolului constatării tehnico-științifice, medico-legale și expertizei judiciare în realizarea scopului urmăririi penale; descrierea procedurii de dispunere și realizare a constatărilor tehnico-științifice, medico-legale și a expertizei judiciare; identificarea diferențelor esențiale între constatarea tehnico-științifică, medico-legală și expertiza judiciară; evidențierea impactului unei constatări tehnico-științifice, medico-legale și expertizei judiciare asupra realizării scopului procesului penal per ansamblu.

Rezultatul respectivului studiu îl constituie cercetarea lucrărilor științifice a autorilor din domeniul abordat, precum și a legislației în vigoare, care la rândul său, va contribui la înțelegerea

¹ Conferențiar universitar, doctor, conferențiar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: sofia-chirita@yandex.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1517-8886>

importanței obiectului expertizei judiciare, a constatării tehnico-științifice sau medico-legale la realizarea scopului procesului penal.

Cuvinte-cheie: *constatare tehnico-științifică, constatare medico-legală, expertiză judiciară, ordonator de expertize, expert judiciar, specialist, raport de constatare, raport de expertiză, mijloc de probă, cunoștințe speciale.*

JUDICIAL EXPERTISE AND TECHNICAL-SCIENTIFIC OR FORENSIC MEDICAL ASSESSMENTS – MEANS OF SPECIALIZED KNOWLEDGE EMPLOYING

Abstract: *The respective scientific article is devoted to the analysis of the object, as well as the role and importance of judicial expertise and technical-scientific and forensic medical findings in establishing the truth within criminal proceedings.*

The judicial expert report, as well as the technical-scientific or forensic medical finding, according to Article 93 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, constitute means of evidence which, among other things, share certain common characteristics. For this reason, it is necessary to determine the common elements, as well as to identify the criteria that allow for the delimitation and differentiation of these two categories of evidentiary means.

Thus, the tactics of carrying out technical-scientific or forensic medical findings, as well as judicial expert examinations, involve a set of activities carried out by the criminal investigation officer and the court of law, which include ordering the examination and assessing its results. An essential role in this process is played by the judicial expert or specialist, who directly applies specialized knowledge, conducts research in a specific field, and records the conclusions reached in an expert report or a finding report.

The direct purpose of the present study is to examine the manner of ordering technical-scientific and forensic medical findings, as well as judicial expert examinations, the competent authorities empowered to order such findings and examinations, the procedure for conducting them, the differences between them, as well as their role and imminent importance in establishing the truth in criminal proceedings.

The indirect purpose of the study is to highlight the importance of technical-scientific or forensic medical findings, as well as judicial expertise, viewed as forms of capitalization of specialized knowledge.

The objectives of the present scientific paper consist in defining the concepts of technical-scientific finding, forensic medical finding, and judicial expertise; establishing both the importance and the role of technical-scientific and forensic medical findings and judicial expertise in achieving the purpose of criminal prosecution; describing the procedure for ordering and conducting technical-scientific and forensic medical findings and judicial expertise; identifying the essential differences between technical-scientific findings, forensic medical findings, and judicial expertise; and highlighting the impact of technical-scientific and forensic medical findings and judicial expertise on the achievement of the purpose of the criminal process as a whole.

As a result of the present study, the research of scientific works by authors in the relevant field, as well as of the legislation in force, is undertaken, which in turn will contribute to understanding the importance of the object of judicial expertise and of technical-scientific or forensic medical findings in achieving the purpose of the criminal process.

Keywords: *technical-scientific finding, forensic medical finding, judicial expertise, authority ordering the expertise, judicial expert, specialist, finding report, expert report, means of evidence, specialized knowledge.*

1. INTRODUCERE.

De-a lungul evoluției societății umane, conceptul drepturilor omului a reprezentat o problemă atât istorică, cât și socio-culturală. Acesta se află într-un proces permanent de

transformare, fiind influențat de schimbările și provocările de natură socială, economică și politică. În lupta pentru libertate și independență, s-a conturat necesitatea limitării autorității statului în raport cu individul, precum și a instituirii unor mecanisme de prevenire și protecție împotriva acțiunilor arbitrare și nejustificate ale reprezentanților puterii publice.

În contextul transformărilor profunde survenite după proclamarea independenței, reflectate în Constituție și în alte acte normative naționale, Republica Moldova a aderat la Consiliul Europei la data de 13 iulie 1995. Această organizație și-a exprimat încrederea că statul moldovean va întreprinde toate demersurile necesare pentru a se conforma standardelor fundamentale ale acestei structuri internaționale, printre care supremația legii ocupă un loc central. În acest cadru, țara noastră și-a asumat un set de obligații pozitive, inclusiv angajamentul de a armoniza legislația națională și practica aplicării acesteia cu principiile și standardele Consiliului Europei, în special în domeniul garantării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe, expres sau tacit, la garanțiile procesului echitabil. Renunțarea trebuie stabilită de o manieră lipsită de echivoc și însoțită de garanții minime comensurabile cu importanța sa¹.

Din cele expuse supra, conchidem că atragerea la răspundere penală a persoanelor care au încălcat normele stabilite nu poate fi realizată fără aplicarea dispozițiilor dreptului procesual penal, al cărui scop este protecția individului, a societății și a statului împotriva infracțiunilor, precum și apărarea persoanei și a societății față de acțiunile ilegale ale funcționarilor în exercitarea atribuțiilor legate de investigarea faptelor presupuse ori comise. În acest mod, se asigură că orice persoană vinovată de săvârșirea unei infracțiuni este sancționată în conformitate cu gradul de vinovăție, iar nicio persoană nevinovată nu este supusă răspunderii penale sau condamnării.

În ipoteza dezvoltării rezultatelor științifice obținute va fi definit conceptul de constatare tehnico-științifică, medico-legală, expertiză judiciară, va fi descrisă procedura și etapele de dispunere și realizare a constatărilor tehnico-științifice, medico-legale și a expertizei judiciare, va fi stabilită atât importanța, cât și rolul iminent al constatării tehnico-științifice, medico-legale și expertizei judiciare în buna desfășurare a urmăririi penale și, nu în ultimul rând, va fi identificat impactul acestora asupra realizării scopului procesului penal per ansamblu.

2. METODE ȘI INSTRUMENTE DE CERCETARE.

În scopul realizării obiectivelor propuse, în respectivul articol științific au fost utilizate următoarele metode științifice precum: metoda logică bazată pe o gândire structurată, reguli și principii ce vizează stabilirea unor concluzii corecte și o analiză deductivă și inductivă; metoda comparativă ce implică analiza deferențelor și similitudinilor; metoda istorică ce presupune examinarea evoluției conceptelor; metoda sistemică care s-a aplicat la sistematizarea etapelor de dispunere și realizare a constatărilor tehnico-științifice, medico-legale și expertizelor judiciare.

În procesul elaborării prezentului studiu, au fost consultate lucrările științifice ale autorilor Iu. Odagiu, L. Luchin, T. Osoianu, D. Ostavciuc, Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, M. Gheorghită, Gh. Golubenco, Gh. Nistoreanu, C. Beznițchi, D. Chiotici, M. Apetrei, L. Nae, V. Rusu, I. Ursu, A-M. Tatu, A-Șt. Tulbure, N. Volonciu, Л.Е. Владимиров, Е.Ю. Самутичева, precum și Deciziile și Hotărârile Curții Constituționale.

¹ Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 3 din 24.01.2023 cu privire la excepția de neconstituționalitate a art. 321, alin. (2), pct. 3 din CPP al RM. Pct. 38.

Listă de abrevieri:

CPP – Cod de Procedură Penală;
RM – Republica Moldova;
CSJ – Curtea Supremă de Justiție;
art. – articol;
alin. – alineat;
pct. – punct;
nr. – număr;
p. – pagină;
op.cit. – operă citată;
ș.a. – și alții;
etc. – etcetera.

3. DISCUȚII.

Potrivit art. 1 alin. (1) CPP al RM, „Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni”. În aceeași ordine de idei, art. 55 alin. (4) CPP al RM stipulează că dacă există indici ai infracțiunii, organul de urmărire penală concomitent cu înregistrarea sesizării despre aceasta pornește procesul de urmărire penală și, călăuzindu-se de dispozițiile prezentului cod, efectuează acțiuni de urmărire penală în vederea descoperirii ei și fixării probelor care confirmă sau infirmă săvârșirea infracțiunii, ia măsuri în vederea asigurării acțiunii civile sau a unei eventuale confiscări a bunurilor dobândite ilicit².

Referitor la problema ce se referă la începerea urmăririi penale, Curtea Constituțională menționează că, potrivit art. 28 alin. (1) din Codul de procedură penală, autoritățile au obligația pozitivă, în limitele competenței lor, de a porni urmărirea penală, în cazul în care sunt sesizate, în modul prevăzut de Cod, cu privire la comiterea unei infracțiuni, și de a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei și a persoanei vinovate³. Prin urmare, analiza coroborată a art. 1 și a art. 274, 279 CPP al RM permite a face distincție între începerea procesului penal și începerea urmăririi penale, în calitate de acte de inițiere a unor etape diferite ale procesului, desfășurate într-un mod succesiv⁴.

În cadrul procesului penal, fără cunoașterea riguroasă de către judecători a faptei penale, produsă în realitate, a persoanei făptuitorului, a circumstanțelor obiective care au premers, au însoțit sau au urmat săvârșirii infracțiunii, a circumstanțelor subiective, precum și fără cunoașterea clară a altor împrejurări conexe cauzei, realizarea justiției este, uneori, imposibilă⁵.

Procesul penal constituie un proces de cunoaștere, în care organul judiciar trebuie să ajungă la aflarea adevărului. În activitatea de aflare a adevărului, elementele care duc la realizarea cunoașterii sunt dovezile⁶.

Probele, la rândul lor, pot fi obținute numai prin intermediul mijloacelor de probă

² Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Chișinău: Editura „Tipografia Centrală”, 2022, p. 115.

³ Decizia Curții Constituționale nr. 50 din 31.05.2018 privind inadmisibilitate a sesizării nr. 59g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din art. 326, alin. (11) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din art. 283, alin. (1) din Codul de procedură penală, pct. 27. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetailDocumentAfis/168078> [citată la 15.01.2026].

⁴ Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Chișinău: Editura „Tipografia Centrală”, 2022, p. 26.

⁵ Beznițchi C. Unele considerații privind clasificarea probelor în procedura penală. În: Revista Națională de Drept. Nr. 1-3. Chișinău, 2018, p. 66.

⁶ Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. București: Paideia, 1996. ISBN 973-9131-01-8. p. 331.

prevăzute în mod expres de Codul de procedură penală. Cunoașterea obiectului expertizei sau a constatării tehnico-științifice are o mare importanță atât teoretică, cât și practică. Necunoașterea exactă a obiectului expertizei sau a constatării tehnico-științifice face ca unele organe de urmărire penală și instanțe de judecată să nu se orienteze corect în situația în care dispun efectuarea unei expertize sau a unei constatări tehnico-științifice. Obiectul expertizei și al constatării tehnico-științifice, fiind legat nemijlocit de cel al probatoriului, îl constituie lămurirea unor împrejurări de fapt ale cauzei pentru care sunt necesare cunoștințe de specialitate⁷.

Cu privire la esența și conceptul cunoștințelor speciale, în literatura de specialitate există o opinie unică, la fel și legiuitorul utilizând expresia „cunoștințe speciale” și „cunoștințe specializate”⁸. Noțiunea de cunoștințe speciale a fost examinată încă din antichitate, filosofii susținând că acestea au apărut odată cu existența umană. Platon, spre exemplu, a promovat ideea potrivit căreia o concepție devine cunoaștere prin intermediul conștiinței și al rațiunii. La rândul său, Aristotel considera că a cunoaște un lucru presupune înțelegerea necesității acestuia. În filosofia occidentală, cunoștințele sunt privite ca fiind abstracte, universale, obiective și fundamentate pe rațiune.

În literatura de specialitate sunt frecvent utilizate mai multe noțiuni cu sens similar, precum „cunoștințe speciale” și „cunoștințe specifice”. Prin conceptul de „cunoștințe speciale”, autorii înțeleg ansamblul datelor și informațiilor dobândite în urma unei pregătiri speciale și profesionale, acumulate și transmise în scopul soluționării unor probleme concrete dintr-un anumit domeniu al științei.

În literatura de specialitate există diverse puncte de vedere privind conceptul de cunoștințe speciale, precum și modalitățile de aplicare a acestora. În acest context, autorul M. Gheorghită subliniază că „în mod tradițional, în literatura juridică prin această noțiune se înțelege un sistem de cunoștințe teoretice profesionale și deprinderi practice într-un domeniu concret al științei, tehnicii, artei sau într-o meserie, însușite pe calea unei pregătiri speciale și a experienței profesionale”¹⁰. Alți autori precum Gh. Golubenco și D. Chiotici menționează că „cunoștințe specializate sunt oricare cunoștințe din știință, tehnică, artă, meșteșug, alte sfere ale activității umane (exceptând domeniul dreptului material și procesual), obținute în rezultatul unor pregătiri și experiențe profesionale sau ca urmare a unor îndeletniciri și experimente practice, aplicate în scopul soluționării problemelor, apărute în cadrul înlăturării justiției”¹¹.

Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin au menționat că „expertiza judiciară reprezintă o formă calificată de folosire a cunoștințelor speciale. Ea lărgeste semnificativ posibilitățile de cunoaștere ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată, acceptând folosirea tuturor mijloacelor științifice de cunoaștere”¹².

Majoritatea autorilor din domeniu consideră că cunoștințele speciale sunt utilizate în principal în cadrul expertizelor judiciare și al constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale, însă există și alte procedee probatorii în care, în anumite situații, recurgerea

⁷ Rusu V., Ursu I. Reflecții de ordine procesuală privind deosebirile și asemănările dintre expertizele judiciare și constatări tehnico-științifice și medico-legale. În: Revista Națională de Drept. Chișinău, 2018, p. 20.

⁸ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110, art. 6, pct. 121.

⁹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110, art. 142, alin. (1) CPP, Hotărârea Guvernului nr. 195 din 24.03.2017.

¹⁰ Gheorghită M. Tratat de criminalistică. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2017. ISBN 978-9975-53-834-3. p. 690.

¹¹ Golubenco Gh., Chiotici D. Noțiunea „Cunoștințe specializate” în dreptul procesual penal al României și Republicii Moldova. În: Revista „Studii Juridice Universitare”, Chișinău, 2016. ISSN 1857-4122, pp. 105-116.

¹² Odagiu Iu., Luchin L. Expertize judiciare. Ghid practic. Chișinău: Print-Caro, 2011. ISBN 978-9975-935-83-8, p. 7.

la astfel de cunoștințe devine necesară, precum:

- Cercetarea la fața locului.
- Exhumarea cadavrului.
- Percheziția etc.

Potrivit art. 87 alin. (2) CPP al RM, specialistul trebuie să dețină cunoștințe și abilități speciale suficiente pentru a oferi sprijin organului de urmărire penală, procurorului, organului de constatare sau instanței, însă nu este autorizat să efectueze cercetări propriuzise, așa cum se întâmplă în cazul expertizei judiciare. O abordare contrară este reglementată de legiuitor în art. 6 pct. 43 CPP al RM, unde specialistul este definit ca persoană care stăpânește temeinic o disciplină sau o problemă specifică și care, potrivit legii, poate fi implicată în procesul penal pentru a contribui la descoperirea adevărului.

Din analiza celor prezentate anterior, se observă o discrepanță între normele legale ce reglementează instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale. Specialistul, ca participant la procesul penal, deține cunoștințe speciale pe care le aplică atât la desfășurarea acțiunilor de urmărire penală, cât și la realizarea constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale. Este important să menționăm cerințele pe care o persoană trebuie să le îndeplinească pentru a i se recunoaște statutul de specialist.

În mod similar, expertul judiciar poate dobândi calitatea de specialist în cadrul anumitor acțiuni de urmărire penală. În acest sens, considerăm că ar fi utilă o intervenție legislativă care să prevadă într-un mod expres toate criteriile prestabilite de legislația în vigoare necesare pentru exercitarea ulterioară a activității de specialist. În faza de urmărire penală, organul de urmărire penală sau procurorul dispun din oficiu efectuarea acțiunilor de urmărire penală în scopul elucidării tuturor circumstanțelor cauzei¹³.

O asemenea obligație revine și organului național de urmărire penală. În acest context, art. 254 CPP al RM prevede expres că organul de urmărire penală trebuie să întreprindă toate măsurile legale necesare pentru a cerceta cauza într-un mod complet, obiectiv și sub toate aspectele sale. Prin aceasta, se asigură respectarea obligației statului de a garanta desfășurarea unei anchete eficiente, transparente și care este bazată pe litera legii. În această perspectivă, putem concluziona că expertiza judiciară reprezintă principalul procedeu probatoriu în care se utilizează cunoștințe speciale, fără a exclude însă posibilitatea aplicării acestora și în cadrul altor acțiuni de urmărire penală.

Ideea judecării științifice realizate de expert a fost, de asemenea, susținută de autorul L.E. Vladimirov, care a argumentat opinia sa prin faptul că nici judecătorul, nici jurații nu pot obține cunoștințe speciale din diferite domenii în timpul unei ședințe de judecată, ei nefiind în competență să cerceteze critic raportul de expertiză cu excepția condițiilor de formă. Reieșind din cele menționate, autorul concluzionează că experții sunt judecători științifici, concluzia cărora autorul o echivalează cu sentința de achitare sau de condamnare¹⁴.

Totuși, nu împărtășim opinia autorului menționat anterior, întrucât vinovăția sau nevinovăția unei persoane nu se stabilește doar prin aplicarea cunoștințelor speciale, ci prin evaluarea unui ansamblu de probe, apreciate de instanța de judecată respectând toate garanțiile procesuale. În literatura de specialitate nu există consens asupra ideii că expertul ar efectua o „judecată științifică” sau că raportul de expertiză judiciară ar avea o valoare probatorie superioară celorlalte mijloace de probă, aspecte asupra cărora ne-am

¹³ Самутичева Е.Ю. Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе. Сравнительно-правовое исследование. Диссертация к.ю.н. Москва, 2015, с. 41.

¹⁴ Владимиров Л.Е. Учения об уголовных доказательствах. Часть общая и особенная – 3 изд. Санкт-Петербург: Законоведение, 2006, с 197.

exprimat anterior.

„Judecata științifică” este negată de cea mai mare parte a reprezentanților doctrinei¹⁵, „care susțin părerea că asemenea opinii sunt străine gândirii juridice contemporane și vin în contradicție cu prevederile legale care nu permit ca probele să aibă putere dinainte stabilită¹⁶. În consecință, pot fi reliefate principalele caracteristici ale cunoștințelor speciale, și anume:

- reprezintă totalitatea cunoștințelor din domenii precum știința, tehnica, arta, meșteșugurile sau alte arii ale activității umane;

- sunt dobândite printr-o pregătire de specialitate și prin experiență profesională;

- sunt utilizate în cadrul unei cercetări ori al unui procedeu probatoriu, iar rezultatele aplicării lor se concretizează în documente oficiale, precum procesul-verbal, raportul de expertiză sau raportul de constatare tehnico-științifică ori medico-legală.

Prin urmare, constatarea tehnico-științifică și cea medico-legală constituie o procedură procesuală destinată stabilirii cu celeritate a adevărului într-o cauză penală care impune o soluționare urgentă. În diferență față de expertiza judiciară, această formă de constatare poate fi dispusă și realizată inclusiv anterior începerii urmăririi penale, în temeiul prevederilor Recomandării nr. 38 a CSJ, care stabilește cadrul acțiunilor procesuale admisibile din momentul sesizării sau autosesizării organului competent și până la pornirea urmăririi penale. Pe când expertiza judiciară nu poate fi dispusă și efectuată înainte de începerea urmăririi penale, întrucât există riscul ca raportul de expertiză să fie exclus din materialele cauzei în temeiul art. 94, alin. (1), pct. 8 din CPP al RM care, la rândul său, „sanționează încălcările grave ale normelor legale comise de organul de urmărire penală sau ofițerul de investigații¹⁷”.

Constatarea tehnico-științifică constituie un mijloc de probă prin intermediul căruia, în cadrul procesului penal, sunt valorificate cunoștințele de specialitate ale unui specialist sau tehnician, în scopul lămuririi operative a unor fapte ori împrejurări ce reclamă competențe tehnice sau științifice. Astfel de constatări pot avea ca obiect activități precum prelevarea și examinarea amprentelor digitale în vederea identificării persoanei, stabilirea compoziției chimice a anumitor substanțe, precum și identificarea și ridicarea diferitelor urme.

Încadrarea concluziei specialistului în rândul mijloacelor de probă a suscitat dezbatere ample în doctrina de specialitate, atât sub aspectul naturii sale juridice, cât și al reglementării legale aplicabile acestui tip de probă. În acest context, autorii au ridicat mai multe problematice, precum: Care este forța probantă a concluziei specialistului în raport cu cea a expertului judiciar? Se impune oare o reglementare legală mai detaliată a constatării tehnico-științifice sau medico-legale, ori procedura de dispunere și de apreciere a rezultatelor acestora ar trebui să urmeze aceleași reguli ca și în cazul expertizei judiciare? etc.

Constatarea tehnico-științifică nu constituie un mijloc de probă propriu-zis, ci un procedeu probatoriu, întrucât specialistul sau expertul examinează datele disponibile și, în urma acestei analize, formulează concluzii cu privire la aspectele ce necesită a fi interpretate bazându-se pe cunoștințe speciale într-un anumit domeniu. Pe când raportul de constatare tehnico-științifică, la rândul său, este un mijloc de probă în cadrul procesului penal, deoarece constituie un document în care sunt consemnate concluziile specialistului, acestea fiind valorificate ca probe în proces.

¹⁵ Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. ISBN 9975-79-343-6, p. 303.

¹⁶ Volonciu N. Op. cit., p. 393.

¹⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

Potrivit principiului liberei aprecieri a probelor, constatarea tehnico-științifică nu beneficiază de o valoare probantă superioară în raport cu celelalte mijloace de probă. Cu toate acestea, ea se bucură, de regulă, de un grad sporit de credibilitate, întrucât este realizată de specialiști calificați care acționează în baza obiectivității științifice. Există, însă, situații în care anumite concluzii ale specialiștilor nu corespund realității, caz în care se poate dispune refacerea raportului de constatare sau efectuarea unei expertize judiciare.

Constatarea medico-legală constituie un procedeu utilizat în cadrul procesului penal pentru clarificarea unor împrejurări ce presupun operare strictă numai în baza unor cunoștințe de specialitate în domeniul medicinei. Astfel, în cazurile de deces survenit în urma aplicării violenței în circumstanțe necunoscute ori suspecte, sau atunci când se impune examinarea corpului unei persoane, organul de urmărire penală poate solicita realizarea constatării medico-legale de către un specialist în domeniu. Activitate care urmează a fi efectuată cu maximă promptitudine, motiv pentru care este dispusă, de regulă, anterior începerii urmăririi penale.

Constatarea tehnico-științifică sau medico-legală se efectuează când „există pericolul dispariției unor probe sau modificarea unor situații de fapt și este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei”¹⁸. Constatarea tehnico-științifică și medico-legală este realizată în mod obișnuit de un specialist, însă, dacă este nevoie, aceasta poate fi efectuată și de un expert judiciar.

Spre deosebire de procedura de constatare, expertiza judiciară poate fi efectuată doar de un expert judiciar calificat, înscris în Registrul de stat al experților judiciari. Disponerea constatării tehnico-științifice și a celei medico-legale urmează, în linii generale, aceeași procedură ca și disponerea expertizei judiciare, și anume: organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată stabilește obiectul examinării, formulează întrebările ce urmează a fi clarificate, ghidându-se de prevederile Hotărârii de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 cu privire la aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare și în final fixează termenul de realizare a acesteia. Cu toate acestea, o asemenea formulare poate crea confuzii, întrucât persoana care dispune efectuarea procedurii nu are întotdeauna competențele unui specialist sau expert, fiind astfel în imposibilitatea de a aprecia cu exactitate durata necesară desfășurării investigației.

În doctrina de specialitate se întâlnește uneori o confuzie între noțiunile de „expert” și „specialist”. Astfel, unii autori¹⁹ utilizează termenul „specialist” atunci când se referă la expertul judiciar în calitate sa de participant la procesul penal. Considerăm, însă, că această abordare nu este nici legală, nici corectă, întrucât conduce la identificarea eronată a statutului expertului judiciar cu cel al unui alt participant procesual, respectiv specialistul, ale cărui atribuții și competențe funcționale sunt diferite de cele ale expertului judiciar.

De asemenea, analizând doctrina de specialitate, precum și dispozițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova, nu se identifică în mod clar care sunt condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o persoană pentru a dobândi calitatea de specialist. Totodată, rămân neclar definite criteriile de evaluare a raportului de constatare tehnico-științifică, precum și aspectul privind garantarea independenței procesuale a specialistului.

Prin urmare, putem concluziona că specialistul nu realizează o cercetare propriu-zisă, ci se limitează la oferirea rapidă de clarificări asupra anumitor împrejurări ale cauzei. Constatarea tehnico-științifică trebuie să fie efectuată într-un moment foarte apropiat

¹⁸ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

¹⁹ Nistoreanu Gh., Apetrei M., Nae L. ș.a. Drept procesual penal. Partea Generală. București: Continent XXI, 1994. ISBN 973-96679-1-0, p. 136.

de cel al săvârșirii infracțiunii²⁰, deoarece numai în acest fel ea poate surprinde aspecte cu relevanță deosebită pentru rezolvarea cauzei. Totuși, realizarea expertizei judiciare implică un interval de timp considerabil, necesar pentru a garanta o cercetare corectă și obiectivă, ceea ce poate afecta termenii de desfășurare a urmăririi penale.

Constatarea se desfășoară într-un mod similar expertizei, utilizând materialele puse la dispoziție de ordonatorul expertizei sau cele indicate de acesta. La fel ca în cazul expertizei, dacă expertul sau specialistul consideră că documentele și probele existente sunt insuficiente, are dreptul să solicite completarea acestora de către organul de urmărire penală, procuror sau de către autoritatea care efectuează constatarea.

În situațiile în care este necesară examinarea corporală a învinutului sau a părții vătămate pentru identificarea eventualelor urme ale infracțiunii, autoritatea competentă poate dispune, după caz, efectuarea unei expertize medico-legale. La finalul realizării constatării tehnico-științifice sau medico-legale, specialistul întocmește un raport al cărui conținut poate fi consultat de către părți. În baza acestei consultări, organul de urmărire penală, procurorul sau autoritatea care a efectuat constatarea întocmește un proces-verbal. Dacă, după efectuarea constatării tehnico-științifice și medico-legale, ordonatorul consideră că raportul de constatare este incomplet sau concluziile nu sunt corecte, va dispune realizarea unei expertize judiciare.

Există atât asemănări, cât și diferențe între constatări și expertiză. Similaritatea rezidă în faptul că atât constatarea tehnico-științifică și medico-legală, cât și expertiza sunt utilizate atunci când pentru elucidarea și explicarea științifică a anumitor circumstanțe este necesară intervenția unui specialist în domeniu.

În acest sens, autorii A-M Tatu. și A-Șt. Tulbure menționează că „În cazul constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, specialistul sau tehnicianul este o persoană din afara sistemului judiciar sau doar în cadrul ori de lângă acesta, care are cunoștințe de specialitate fără a fi atestat ca expert în domeniu, speredeosebire de expertiză care se efectuează de persoane obiective cu experiență în domeniu”²¹.

Diferența fundamentală dintre constatarea tehnico-științifică și medico-legală și expertiza judiciară constă în faptul că scopul constatărilor este prevenirea pierderii probelor sau a circumstanțelor relevante ale cauzei, ceea ce justifică caracterul lor urgent și necesitatea implicării unui specialist sau expert. Această urgență determină o procedură mai simplificată pentru constatări comparativ cu expertiza, precum și un nivel de obiectivitate mai limitat.

După cum menționează autorii A-M Tatu. și A-Șt. Tulbure, „Constatări tehnico-științifice și medico-legale pot fi dispuse, fie la cerere, fie din oficiu, exclusiv de către organul de urmărire penală sau prin rezoluție; instanța de judecată are competența doar de a cere completarea sau refacerea raportului de constatare ori de a solicita efectuarea unei expertize cu aceleași obiective”²².

Obiectivele constatărilor tehnico-științifice se limitează la informațiile și materialele furnizate sau indicate de organul de urmărire penală. Chiar dacă specialistul face parte din acest organ, nu i se pot atribui atribuții specifice acestuia și nu poate prelua responsabilitățile unui organ de urmărire penală.

În cazul în care norma care reglementează efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu precizează explicit dacă specialistul va aplica cunoștințe speciale,

²⁰ Nistoreanu Gh., Apetrei M., Nae L. ș.a. *Op. cit.*, p. 133.

²¹ Tatu A-M., Tulbure A-Șt. *Tratat de drept procesual penal*. București: Editura ALL Beck, 2001. ISBN 937-655-113-X, p. 198.

²² Tatu A-M., Tulbure A-Șt. *Op. cit.*, p. 198.

art. 87 alin. (2) din Codul de procedură penală prevede clar că specialistul trebuie să dețină cunoștințe și abilități speciale suficiente pentru a acorda sprijin organului de urmărire penală, procurorului, autorității care efectuează constatarea sau instanței, fără a implica însă realizarea unei cercetări propriu-zise, așa cum se întâmplă în cazul expertizei judiciare. Pe lângă această reglementare ambiguă, legiuitorul nu a stabilit clar care este structura raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală. Este posibil ca structura acestui raport să fie identică cu cea a raportului de expertiză judiciară, însă nu există o prevedere legală care să clarifice acest aspect.

Necesitatea realizării unei analize comparative detaliate între constatarea tehnico-științifică și expertiza judiciară rezultă din faptul că ambele au o valoare probatorie echivalentă și joacă un rol semnificativ în constituirea probatoriului penal. Totuși, instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu este reglementată în mod detaliat la un nivel superior, ci doar prin câteva aspecte generale, considerate insuficiente pentru a oferi claritate și pentru a permite o evaluare precisă a acestui mijloc de probă.

Astfel, constatarea tehnico-științifică nu trebuie percepută ca un mijloc de probă în sens strict, ci ca un procedeu probatoriu, iar adevăratul mijloc de probă îl constituie raportul de constatare tehnico-științifică, care cuprinde toate dovezile și concluziile formulate de specialist sau expert pe marginea cauzei investigate.

Atunci când implicarea unui expert medical pentru a analiza și aprecia o anumită situație este strict necesară, se purcede la efectuarea constatării medico-legale. Organul de urmărire penală poate solicita realizarea unei constatări medico-legale, aceasta în cele din urmă fiind necesară în următoarele cazuri:

- moarte violentă;
- moarte a cărei cauză nu este cunoscută sau este suspectă;
- când este necesară o examinare corporală asupra învinutului sau persoanei vătămate, pentru a se constata pe corpul acestora existența urmelor infracțiunii²³.

Constatarea stării de ebrietate a conducătorului unui autovehicul este realizată de medicii de serviciu ai celei mai apropiate unități medicale, iar analiza probelor biologice se efectuează în cadrul compartimentului de specialitate.

4. REZULTATE.

Referitor la natura expertizei, literatura de specialitate internațională o prezintă ca pe un auxiliar al altor mijloace de probă, o „decizie științifică”, în timp ce în Anglia expertul este considerat un martor, iar raportul său reprezintă o depozitie științifică a martorului. Pe măsură ce știința și tehnologia au evoluat, expertiza s-a consolidat ca un mijloc de probă ce permite specialiștilor din diverse domenii să se pronunțe asupra unor probleme variate, apărute în cadrul cauzelor penale.

Totuși, între expertiză ca procedeu probatoriu și constatările tehnico-științifice sau medico-legale se conturează atât asemănări, cât și diferențe. În acest sens, menționăm că asemănările dintre expertiză și constatarea tehnico-științifică sau medico-legală sunt următoarele:

- ambele sunt realizate de specialiști cu pregătire corespunzătoare în diverse domenii;
- obiectul examinării este clar stabilit de organul de urmărire penală;
- rezultatele și concluziile sunt prezentate sub forma unui raport etc.

În ceea ce privește aspectul diferențelor, cele mai relevante sunt următoarele:

- constatarea tehnico-științifică și medico-legală se efectuează cu caracter de

²³ Tatu A-M., Tulbure A-Șt. Op. cit., p. 199.

urgență, deci imediat după comiterea faptei;

- respectivele constatări tehnico-științifice sau medico-legale pot fi realizate conform prevederilor Recomandării nr. 38 al CSJ chiar înainte de începerea urmăririi penale, în timp ce expertizele pot fi dispuse și realizate doar în cursul urmăririi penale sau al judecării;

- în cadrul constatărilor, specialiștii se limitează la consemnarea și investigarea mai sumară a situațiilor, pe când expertiza implică o cercetare mai detaliată și aprofundată etc.

Importanța expertizelor crește odată cu dezvoltarea științei și tehnologiei și cu aplicarea acestora în activitatea penală, întrucât probatoriul se bazează pe date științifice obiective, corelate cu informațiile furnizate de părți sau martori. În acest sens, literatura de specialitate subliniază că judecătorilor și organelor de urmărire penală nu li se poate solicita să dețină cunoștințe specializate în domenii precum știința, arta, tehnica sau meșteșugurile, necesare pentru explicarea aspectelor ce implică astfel de competențe.

Prin urmare, specialistul intervine pentru a răspunde unor întrebări care nu necesită o cercetare complexă cu utilizarea echipamentelor de laborator și care pot fi soluționate într-un timp scurt. În schimb, expertiza judiciară se dispune atunci când este necesară realizarea unei cercetări aprofundate și detaliate, aplicând cunoștințe speciale, conform metodelor recunoscute și folosind mijloace tehnico-criminalistice standardizate. Acest fapt, la fel servește la trasarea unei diferențe diametral opuse între constatare și expertiză.

5. CONCLUZII.

Așadar, delimitarea dintre raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și raportul de expertiză judiciară nu se întemeiază pe criterii legale rigide, ci pe reperi cu valoare preponderent interpretativă, desprinse din doctrină și practică. Deși aceste criterii contribuie la o mai bună înțelegere a naturii și funcției fiecărui mijloc de probă, ele nu pot substitui reglementarea expresă a legiuitorului.

Codul de procedură penală clarifică însă cadrul procedural prin stabilirea expresă a autorităților competente să dispună efectuarea constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale, consacrand posibilitatea recurgerii la specialist atât din oficiu, cât și la cererea părților. Prin urmare, corecta valorificare a acestor mijloace de probă impune o interpretare sistematică a normelor procesual-penale, în acord cu scopul aflării adevărului și cu respectarea garanțiilor procesuale ale părților.

În concluzie, atât constatarea tehnico-științifică sau medico-legală, cât și expertiza judiciară pot fi dispuse la inițiativa părților, însă în limitele și condițiile stabilite de lege, fără ca solicitările acestora să aibă un caracter imperativ pentru organul judiciar. Totodată, legiuitorul conferă părților un rol activ la administrarea probelor, recunoscându-le dreptul de a solicita efectuarea unei expertize judiciare din proprie inițiativă și din cont propriu, în vederea apărării intereselor procesuale. Respectarea cadrului normativ, inclusiv a Nomenclatorului expertizelor judiciare, asigură legalitatea și relevanța probelor administrate, contribuind la desfășurarea unui proces echitabil și la aflarea adevărului.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

Beznițchi C. Unele considerații privind clasificarea probelor în procedura penală. În: Revista Națională de Drept. Nr. 1-3. Chișinău, 2018, pp. 66-70.

- Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110, art. 6, pct. 121.
- Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 50 din 31.05.2018 privind inadmisibilitate a sesizării nr. 59g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din art. 326, alin. (11) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din art. 283, alin. (1), pct. 27 din Codul de procedură penală. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetailDocumentAfis/168078> [citată la 15.01.2026].
- Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. ISBN 9975-79-343-6. 960 p.
- Gheorghită M. Tratat de criminalistică. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2017. ISBN 978-9975-53-834-3. 862 p.
- Golubenco Gh., Chiotici D. Noțiunea „Cunoștințe specializate” în dreptul procesual penal al României și Republicii Moldova. În: Revista „Studii Juridice Universitare”, Chișinău, 2016. ISSN 1857-4122, pp. 105-116.
- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 3 din 24.01.2023 cu privire la excepția de neconstituționalitate a art. 321, alin. (2), pct. 3 din CPP a RM. Pct. 38.
- Nistoreanu Gh., Apetrei M., Nae L. ș.a. Drept procesual penal. Partea Generală. București: Continent XXI, 1994. ISBN 973-96679-1-0. 576 p.
- Odagiu Iu., Luchin L. Expertize judiciare. Ghid practic. Chișinău: Print-Caro, 2011. ISBN 978-9975-935-83-8. 132 p.
- Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Chișinău: Editura „Tipografia Centrală”, 2022. 220 p.
- Rusu V., Ursu I. Reflecții de ordine procesuală privind deosebirile și asemănările dintre expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice și medico-legale. În: Revista Națională de Drept. Chișinău, 2018, pp. 20-24.
- Tatu A-M., Tulbure A-Șt. Tratat de drept procesual penal. București: Editura ALL Beck, 2001. ISBN 937-655-113-X. 375 p.
- Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. București: Paideia, 1996. ISBN 973-9131-01-8. 504 p.
- Владимиров Л.Е. Учения об уголовных доказательствах. Часть общая и особенная – 3 изд. Санкт-Петербург: Законоведение, 2006, 330 с.
- Самутичева Е.Ю. Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе. Сравнительно-правовое исследование. Дис. канд. юрид. наук. Москва, 2015. 255 с.